

פִּזְכֵּיר לַהֲנָגָה הַצּוֹנוּנִית

(חמוו, תר"פ)

הנה בא היום שקיינווהו: ב' לאייר [24 לאפריל 1920] הכירה ועדת השלום בסן-רימו בזכותו של עם ישראל על אי והכינה את הכרזות בלפור לתוך אמנת-השלום. זה עובדה של דברי הימים מדרוגה ראשונה. גודלי ההסתדרות הציונית, שהשתדרו בדבר הנadol והשיגו את מבקשם הגדול, עשו להם שם עולם ויעמדו על הברכה בדברי ימי ישראל בשורה אחת עם גואלי האומה ומצלילה היהור נערצים, ועוד הלשון מושך להם מצין העברית את ברכתו הנלבבת.

עובדת כבירה זו מטלה על כל ההסתדרות הציונית ועל כל מוסדיה חובות חדשים וגודלים. ואף חובותיו של ועד-הלשון נעשים יותר מרובים ו יותר קשים.

אין ספק בדבר, שמעטינו מהא הלשון העברית אחת מן הלשונות שליטות בארץ במשמעות המדייני הכללי, והלשון השלטת האחת והיחידה בקרב היהודים ביחסים לבני עצם וביחסיהם עם הממשלה האנגלית, ודבר זה מחייב להרחיב את תכניתו של ועד-הלשון עד לאין שוי אל מה שהיה קודם לכן, ובבחינות-מהה – לשנות את כל מהותו. ועד-הלשון מתקים באופן מסויר וזה המש עשרה שנה משנת תרס"ח (הוא נוסד כמעט לפני שלשים שנה, בשנות תרנ"א, אבל בחמש עשרה שנותיו הראשונות לא הייתה עבדתו קבועה כראוי). ביסודות עבודתו הונחו שני טעיפים אלה:

א) להכשיר את הלשון העברית לשימוש בתור לשון מדוברת בכל עניין החיים: בבית, בቤת הספר, בחים הצבוריים, במסחר ובקניין, בהרשות ובأمانות, בחכמויות ובמדעים. ב) לשמר על תכונתה המורחית של הלשון וצורתה המיחודת בכל הנוגע לבני מילים, למבטא אותיות ולסגנון. ולתכלilit ווועסוק הוועד: א) בפרסום המילים הנמצאות בספרות העברית מיום היוותה עד היום, שאינן ידועות לרוב הקהיל, ב) במילוי החסר בלשון על ידי יצירת מילים חדשות, ג) בקביעת הברה המורחית, ד) בקביעת הכתיב, ה) בקביעת מונחים למלאכה ולמדע, ו) בקביעת סמני הפסק, ז) בהערה על השגיאות והטעויות הנכונות בדבר ובסגנון.

תכנית מפורטת זו, שפרנס ועד-הלשון ביזכרונותיו (מחברת ד', עמ' 77-78) מוכיחה, שאין לך עניין חשוב לתהית הלשון העברית בתור לשון הדבר ולשון המדינה בארץ ישראל, שאינו נכנס לתוכה חוג עבודתו של ועד-הלשון.

ואמנם ממש עשרה שנות קיומו עוסק הוועד בכל העניינים המנויים למאלה.

ראשית דבר, פרסם הוועד שורה של מונחים חדשניים:

א) מונחי החשבון, ב) כלי בית, ג) תבשילים, ד) מלובשים, ה) פרחים וצמחיים, ו) מונחי התעמלות, – ובימים האחרונים – ז) כלי מטבח, ח) מונחי הרצענות, ט) מונחי הנגרות,

ו- מונחי מסחר. וולת זה קבע הרבה מלים בודדות ונפרדות, שיש בהן צורך תכוף בדברי העברי החי.

ובתחלה החurf, ש-ז, הוציא בתמיכת "וועד-הציריים" לוח מציר מיוחד בכל הנוגע לרצענות (חלקי הנעל, מיני הנעלים והכלים שהרצען משתמש בהם במלאתו). בדף זה באו הציריים המציריים את כל הדברים הנוגעים לרצענות ומתחמתם שמוטיהם בעברית, באופן שכל אדם יוכל ללמוד מהם את כל השמות העבריים, שיש בהם צורך במלאה זו, בלבד שום תרגום, ובקרוב יצאו דפים כאלה בכל הנוגע לנגורות, לכלי המטבח, ועוד. כמו כן הוציא וועד-הלשון דפים מיוחדים: "אל תאמר - אמור",(Clomer) פרט השוויות והשබושים שנשתרשו בדברי העברי, ותקומן בצדם.

והרצאות הרבות, שהורצו בועוד הלשון וועדורו וכוכחים נמרצים, דנו על האפשרות לשאל מילים מן הלשון העברית, על היחס שבין מילים מלוקטות מן הספרות העתיקה לבין מילים מה חדשות בערךן, על היחס אל מלות ארמיות ואל צורתן, הורה והעברית, על היחס אל מילים לועיות וורות לגמרי, ועוד.

כמו כן הורצו בישיבות הוועד הרצאות גם על הדקדוק התנ"כי והדקוק המשני, הרצאות, שיש להן ערך לשאלת המבנה של המאמר העברי, וכן גם הרצאות על הכתב.

העברית, שהביאו לידי משא ומתן ארוך וחשוב גם מצד המדעי וגם מצד השם. ואולם וועד-הלשון ראיו לו שיעסוק לא רק בבלשות שמשמעות ובהספקת מילים בלבד. אף חקירת הלשון הטהורה, המיסודה על בסיס מדעי גמור, ונכנסת לבול עבדתו. שהרי אף הרחבת הלשון ותחיה אפשר להן להתבסס רק על יסודות מדיעים גמורים. אם לא כן, תהא זאת מלאכה ולא חכמה. ולפיכך ראוי לו, לוועד-הלשון, שיקבע עתים גם לחיקירות מדעיתות טהורות על מהותה של הלשון העברית, חייה בעבר, גלויה בהתחנות הקולות ובأוצר המלים, ועוד, כדי שתיקים בנו באמות:

"כ' מצין יצא תורה ודבר ה' מירושלים".

ארבע החוברות של "זכרון וועד-הלשון", שיצאו עד עתה, כוללות את כל המונחים ואת כל ההרצאות בצויר הוכחות המפורטים, הכרוכים בכל הרצתה ובקביעת כל מונח ומונח. החוברת החמשית, שהיא הילכת ונדפסת, תגדל על אחיזותה הtolcolot לפניה בכמות ובאיכות.

חברי הוועד הם עכשווי: א. בן-יהודה ודוד ילין - נשאי הוועד, ד"ר א. מזיא - גובר, ח. ל. זוטא - מזכיר, י. איתן, א. מ. לייפשיץ, יוסף מיוחס - חברי הוועד. ובחוורף האחרון נוספו עליהם שניים מן העוסקים בחכמת-הלשון שבחווץ-לא-ארץ, שנתיישבו בירושלים: ד"ר נ. סלושץ וד"ר יוסף קלוזנר. זה האחרון נבחר לעורך ההרצאות המדעיתות של וועד-הלשון. בין חברי הוועד יש שלשה יודיע-ערבית (ה"ה בן-יהודה, ילין ומיוחס), הד"ר מזיא הוא רופא ומהנדס ובקי בספרות המדעית העתיקה, ה' איתן בקי בידיעות הטבע ובן סמרק בדקוק הלשון, ה' לייפשיץ בקי בלשון הארמית, ה' זוטא בקי בספרות החדש ובספרות החנוך, ד"ר סלושץ בקי בלשון הכנענית, וד"ר קלוזנר

בקי באשורית וכושית. חוץ מזה הומין הועד כמה וכמה "חברים משתתפים" מגדולי חכמי הלשון ומן העוסקים בתחום לשונו, שבארצאות הגולה. במקום שהיה לו עד בחורף שעבר רק ישיבה אחת בשבועו, יש לו מתחלה תרֵפֶשׁ שתי ישיבות בכל שבוע.

אבל כל זה אינו מספיק. עבדתו צריכה להיות בעtid מרובה שבעתים ממה שהיא עשויו, בהסכם לצרכי הלשון, שיגלו עד לאין ערך לאחר שהכרזת בלפור תחילל עשייה להתגשם במעשה. צריך שתהא לו אפשרות ליסד ועדות של בעלי מקצוע לשם פתרון השאלות השונות של המלאכות והחרשות, של המדע העיוני ואף של הלשונות השמיות השונות, שהן יכולות להסביר את הבניות. צריך שוכரנות ועד הלשון ייחדלו מלהיות קובץ מקרי ומנוי: המוסד הלשוני החשוב צריך הוא להוציאת תקופית חשובה בכמות ואיכות ומkapת לא רק את הבלשנות השימושית, אלא אף את הבלשנות העיונית התהוויה. והעיקר - צריך שיהיו חבריו - או, לפחות הפחות, אחדים מהם - יקידשו את כל זמנה - לכל הפחות את רבו - לעבודה לשם חייה לשונו והרחבה. בלי זה לא נשיג את מטרתו. יפתחו שערי הארץ, מוסד המכלה העברית בירושלים, יפתח הטכניון העברי בחיפה, ייסדו בארץ בתי חרשות, מעבדות, בתים מלאכה ובתי מסחר גדולים - וכל אלה יתבעו את הספקת צרכיהם הלשוניים בעברית. ועד הלשון כמו שהוא עשוי לא יכול בשום אופן לספק את הצרכים הגדולים והכבדים האלה. צריך שיקבל צורה חדשה, יותר רחבה ויתר מkapת, צריך שיהיו העובדים את עבודתו לעבודה בלבד או, לפחות הפחות, לעבודה זו בעיקר. צריך שהוצאות הספרותיות, כעבודתו המדעית, תהיה קבע ולא מקרה. בקיצור: עתה הגיעה השעה, שהמוסד הלשוני "ועד-הלשון" ירתיב את תוכניותיו ויעשה המוסד הלשוני הגדול, שנגנו וקוקים לו בימים הגדולים הללו ושיש לכל עם תרבויות.

ולפיכך החליט "ועד הלשון העברית בירושלים" בישיבותו מימי טו וי"ו אייר ש"ז, החלטות אלו:

א) להרחב את גבולות תוכניתו, שתקיים את החקירה המדעית של הלשון העברית וגם של הלשונות האחיות במידה הנדרשת לחקרת הלשון העברית, ולשונות לפי זה גם את איות העבודה וצורתה, ולהרבות את מספר חבריו.

ב) על פי התכנית הרחבה וצורתה, ולהרבות את מספר הלשון.

ג) מספר החברים יהיה שלשה ועשרים.

ד) החברים החדשים נבחרים בבחירה פנימית, כלומר, על ידי החברים הקודמים, ברוב שני שליש החברים.

שאר התקנות מסדרנה בקרוב ותגשנה לאשור החברים. ומיד ייש המוסד, בצוותו החדש, לסדר ועדות של בעלי מקצוע, לחלק בין חברי את העבודה בנצול הלשונות השמיות, ליסד רביעון מוקדש לכל השאלות השימושיות והעיונית של לשונו ושל הלשונות

המשמעות כלן ולשפתם-בלשנים מן החוץ ועוד, באפן שיהא מתאים לשעה הגדולה זו בדברי ימינו.

כל זה ידרוש סיווע רוחני וחמרי. ההסתדרות היכירה, על ידי הסיווע שקצב ועד הצירים לועד-הלשון, בדרך רשמי בוועד זה בתור אחד ממוסדייה הרשמיים, ואין ספק לנו, שההסתדרות הציונית תנסה לשוני-צורה ותכן זה של המוסד הלשוני, והספק תספק לו את הסכומים הניצרכים לפי התכנית החדשת להחזרת הלשון הלאומית במדינת העברית העתידה לבוא, שלא לצורך אלא שלטון גמור ומחלט של הלשון העברית המשותפת לעם ישראל כלו, מה שיאפשר אלא בלשון רחבה, מספיקה, עשרה, נאמנה למקורה הראשון ומפותחה על יסודות מדעיים לפי צרכי החיים החדשים.

ברשות כבוד ויקר ובברכת ציון

נשייא ועד הלשון:

א. בן יהודה,

דוד ילין.